

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.6.13>

ВАРХОВ А.Г.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ
Й ОБОРОНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ:
АСПЕКТИ ДОЦІЛЬНОСТІ****ORGANIZATION AND IMPLEMENTATION OF COOPERATION
BETWEEN SUBJECTS OF THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR
REGARDING THE PROVISION OF UKRAINE'S NATIONAL SECURITY:
ASPECTS OF EXPEDIENCY**

Стаття присвячена розкриттю ключових характеристик необхідності організації та здійснення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки України.

Доведено, що для виявлення, вчасного реагування, вжиття заходів протидії та ліквідації наслідків загроз національним інтересам та цінностям України мають бути запроваджені й функціонувати ефективні механізми взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони. Виконання цього завдання об'єктивує наявність відповідного адміністративно-правового механізму, який передбачає правила організації та здійснення такої взаємодії для досягнення цілей процесу забезпечення національної безпеки України. У досліджуваному контексті його сутність можна схарактеризувати через такі положення: 1) є складовою більш об'ємного правового явища – правового механізму забезпечення національної безпеки України; 2) поєднує організаційний та практико-реалізаційний аспекти забезпечувального впливу держави на безпекове середовище країни, врегульовуючи внутрішньоінституційні відносини у межах системи забезпечення національної безпеки України; 3) є основою для реалізації спільної діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони України.

Уточнено, що з теоретичної точки зору, досліджуваний механізм також репрезентує розуміння місця і ролі кожного суб'єкта сектору безпеки й оборони в механізмі забезпечення національної безпеки, різницю їхніх повноважень та ієрархічну структуру, а також зміст і сутність безпеково-оборонної функції держави.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, взаємодія, забезпечення безпеки, забезпечення національної безпеки, механізм, національні інтереси, сектор безпеки й оборони.

The article is devoted to revealing key characteristics of necessity organize and implement interaction of subjects in security and defense sector in field of ensuring national security of Ukraine.

It has been proved that in order to respond in a timely manner, take measures to counter and eliminate the consequences of threats to the national interests and values of Ukraine, effective mechanisms for interaction between subjects of the security and defense sector must be introduced and function. The fulfillment of this task objectifies the existence of an appropriate administrative and legal mechanism that provides for the rules for organizing and implementing such interaction in order to achieve the goals of the process of ensuring the national security of Ukraine. In the context under study, its essence can be characterized through the following provisions: 1) it is an integral part of a more voluminous legal phenomenon – legal mechanism for ensuring national security of Ukraine; 2) combines the organizational and practical-implementation aspects of the ensuring influence of the state on the country's security environment, regulating intra-

institutional relations within the framework of the national security system of Ukraine; 3) is the basis for the implementation of joint activities of the subjects of the security and defense sector of Ukraine.

It is clarified that from a theoretical point of view, the mechanism under study also represents an understanding of the place and role of each subject of the security and defense sector in the mechanism for ensuring national security, the difference in their powers and hierarchical structure, as well as the content and essence of the state functions of ensuring security and defense.

Key words: *administrative and legal mechanism, ensuring national security, ensuring security, interaction, mechanism, national interests, security and defense sector.*

Постановка проблеми. У межах академічних досліджень зокрема та світової гуманітарної науки загалом поняття «механізм» – і як концепт, і як абстракція високого рівня узагальнення – має широке поле застосування і, набувши наукового статусу, стало практично незамінним як модель пояснення (функціонування) цілої низки явищ [1, с. 64]. Наукові дослідження, що спрямовані на розкриття сутності правової матерії за допомогою «механістичного підходу» до розкриття таких явищ беззаперечно мають свою наукову цінність.

Це дослідження, власне, є спробою розкриття ключових характеристик необхідності організації та здійснення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки України. У результаті має сформуватись певний рівень розуміння відповідного адміністративно-правового механізму, як правового явища, що підлягає вивченню.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Представлена до аналізу проблематика не має наукового висвітлення з огляду на специфіку предмета вивчення. В умовах сьогодення вона має надзвичайну актуалізацію, а отже – цілком обґрунтовано може сприйматись як така, що підлягає науковому вивченню.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення безпеки є однією з центральних функцій держави, що реалізується за допомогою системи забезпечення національної безпеки. Остання є інституційним регулятивним механізмом, за допомогою якого підтримується стабільність і захищеність суспільства, створюється сукупність умов реалізації життєво важливих національних інтересів і мінімізуються існуючі загрози [2, с. 355–357; 3, с. 126].

Однак «підтримання стабільності та захищеності», в першу чергу, вказує на те, що вже досягнуто певного рівня захисту, який необхідно «забезпечувати».

Наразі правовий концепт «забезпечення» у контексті безпекового спрямування згідно з законодавчою термінологією позначає сукупність заходів, що об'єктивують конкретну діяльність, призначенням якої є запобігання ризикам (охорона), реагуванням на загрози (захист) та підтримка належного розвитку наявних механізмів її реалізації.

У контексті національної безпеки безпосередньо йдеться про «захищеність» національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [4], тобто відповідність рівня захисту законодавчим нормам.

Так у Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 передбачено, що Україна має бути: «вільною, зможною, безпечною державою, де панує право, де держава захищає громадян і суспільство, де кожен може реалізувати свої таланти і здібності, де люди дихають чистим повітрям, п'ють чисту воду та з якою пов'яжуть долю наші діти й онуки» [5]. Своєю чергою, Стратегія забезпечення державної безпеки України від 16 лютого 2022 року № 56/2022 передбачає, що: «державний суверенітет, конституційний лад, територіальна цілісність України, оборонний, економічний і науково-технічний потенціал, кібербезпека, інформаційна безпека, об'єкти критичної інфраструктури, державна таємниця та службова інформація є об'єктами, задля яких створюються умови для забезпечення захищеності; в інформаційній площині це такий стан, за якого унеможливлено завдання шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується, негативний інформаційний вплив; витік державної таємниці та службової інформації; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації, у тому числі шляхом проведення іноземними спецслужбами, окремими організаціями, групами, особами спеціальних інформаційних операцій та деструктивних інформаційних впливів, а також забезпечується своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз» [6], а, наприклад, Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року, схвалена розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р передбачає, що: «скоординований розвиток та реалізація функцій суб'єктів інтегрованого управління кордонами, що разом діють і на державному кордоні, і всередині держави, оптимально використовуючи національні ресурси є основою для транскордонного співробітництва, збільшення доходів державного та місцевих бюджетів, туризму та спрощення інших форм законного руху осіб, послуг і товарів» [7].

Таким чином, про конкретику у даному контексті не йдеться, однак можемо припустити, що законодавчими нормами встановлено такі показники рівня захисту національних інтересів України як:

- панування домінуючого сервісного типу виконання державно-владних функцій держави, де права, свободи та інтереси громадян є пріоритетними; вони завжди мають можливість для їхньої реалізації, а також активно залучаються до процесу розвитку демократії;

- наявність належного рівня соціального забезпечення громадян, що детермінований високим рівнем економічного розвитку держави, її можливостями акумулювати необхідні ресурси для громадського добробуту;

- функціонування ефективної системи захисту громадян від різних рівнів небезпек – як техногенного та природного характеру, так і злочинних посягань на їхні права, свободи та інтереси, що охороняються законодавством України; механізмів протидії таким явищам;

- відсутність свавільних дій з боку представників владних повноважень, адже увесь процедурний аспект їхньої діяльності є нормативно врегульованим; їхня діяльність відповідає вимогам чинного законодавства, що забезпечено постійними та систематично здійснюваними контролюючими процедурами;

- належне функціонування інституту судової влади, внутрішньої безпеки та боєздатних і професійно підготовлених військових формувань;

- панування єдиних стандартів та встановлення рівних умов для розвитку талантів і здібностей кожного; забезпечення можливості безперешкодного доступу до реалізації власних інтересів, що не шкодять публічному правопорядку й не порушують кордони прав та інтересів інших осіб;

- функціонування ефективної системи захисту довкілля, контролю дотримання стандартів природоохоронного законодавства;

- усталене громадське сприйняття необхідності та орієнтація діяльності органів влади на збереження нинішніх надбань та цінностей задля забезпечення добробуту майбутніх поколінь.

Отже, з вищенаведеного цілком логічним вбачається сформоване у Законі України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII визначення сутності та переліку національних інтересів та цінностей України у вияві життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [4].

Вказане також репрезентує, що: «забезпечення здатності держави і суспільства своєчасно ідентифікувати загрози, виявляти вразливості та оцінювати ризики національній безпеці, запобігати або мінімізувати їх негативні впливи, ефективно реагувати та швидко і повномасштабно відновлюватися після виникнення загроз або настання надзвичайних та кризових ситуацій усіх видів, включаючи загрози гібридного типу, але не обмежуючись ними» – надзвичайно актуальне завдання, яке наразі запропоновано вирішувати шляхом запровадження та функціонування національної системи стійкості [8].

Власне національна система стійкості є комплексом цілеспрямованих дій, методів та механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, інститутів громадянського суспільства, які гарантують збереження безпеки і безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після настання кризової ситуації [8].

Таким чином, можемо узагальнити, що наразі взаємодія, як процес досягнення колективних узгоджених за метою, завданнями та сутністю цілей, є провідним інструментом в контексті забезпечення національної безпеки. Окрім того, взаємодію також слід розглядати як одну з базових засад забезпечення національної безпеки, адже розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їх державами-членами, Сполученими Штатами Америки, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями на основі національних інтересів України [5] є важливим заходом для підвищення ефективності стратегічного планування у цій сфері.

Для повноти розгляду заявленого питання уточнимо, що Україна стала засновницею нової для міжнародної спільноти «концепції захисту державою», яка виражається у взаємодії між складовими сектору безпеки і оборони, а також сектору безпеки і оборони з громадянським суспільством [9, с. 88].

Так положеннями Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII чітко встановлено, що сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових. Інші державні органи, що не перелічені у Законі як такі, що входять до складу сектору безпеки і оборони та органи місцевого самоврядування здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони [4].

Тому цілком логічно, що зазначена діяльність має бути реалізована у певних нормативних рамках, забезпечених чіткою деталізацією організаційного та процедурного аспектів, що, власне, і репрезентується через функціонування відповідного адміністративно-правового механізму.

Висновки. Для виявлення, вчасного реагування, вжиття заходів протидії та ліквідації наслідків загроз національним інтересам та цінностям України мають бути запроваджені й функціонувати ефективні механізми взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони. Виконання цього завдання об'єктивує наявність відповідного адміністративно-правового механізму, який передбачає правила організації та здійснення такої взаємодії для досягнення цілей процесу забезпечення національної безпеки України. У досліджуваному контексті його сутність можна схарактеризувати через такі положення: 1) є складовою більш об'ємного правового явища – правового механізму забезпечення національної безпеки України; 2) поєднує організаційний та практико-реалізаційний аспекти забезпечувального впливу держави на безпекове середовище країни, врегульовуючи внутрішньоінституційні відносини у межах системи забезпечення національної безпеки України; 3) є основою для реалізації спільної діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони України.

З теоретичної точки зору, досліджуваний механізм також репрезентує розуміння місця і ролі кожного суб'єкта сектору безпеки й оборони в механізмі забезпечення національної безпеки, різницю їхніх повноважень та ієрархічну структуру, а також зміст і сутність безпеково-оборонної функції держави.

Список використаних джерел:

1. Альберда Т. Механізм як загальнонаукова і правова категорія («правовий механізм»). *Молодий вчений*. № 2(02). 2013. С. 64–68.
2. Государственное управление в сфере национальной безопасности: словарь; под общ. редакцией Г. Сытника. К.: НАДУ, 2012. 496 с.
3. Шевченко М., Зозуля О. Системи забезпечення національної безпеки адаптивного та креативного типів: порівняльний аналіз. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 16. С. 125–129.
4. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
5. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
6. Стратегія забезпечення державної безпеки України від 16 лютого 2022 року № 56/2022: Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>
7. Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text>
8. Концепція забезпечення національної системи стійкості: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>
9. Гарнополова М. Взаємодія складових сектору безпеки і оборони України, як елемент сучасної концепції захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту. *Взаємодія громадянського суспільства з сектором безпеки і оборони: сучасні виклики* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (Харків, 21 груд. 2021 р.). Харків: НДІ ППСН, 2021. С. 87–90.